

МІСЦЕВІ БЮДЖЕТИ В СИСТЕМІ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОГО РЕГУЛЮВАННЯ

© 2017 ЧУГУНОВ О. І.

УДК 336.13

Чугунов О. І. Місцеві бюджети в системі фінансово-економічного регулювання

Мета статті полягає в розкритті економічної сутності та ролі місцевих бюджетів у системі фінансово-економічного регулювання. Розкрито теоретичні аспекти системи формування місцевих бюджетів. Обґрунтовано, що основними завданнями в умовах економічних перетворень є: вдосконалення системи формування місцевих бюджетів з урахуванням європейських стандартів; застосування сучасних фінансово-бюджетних методів та інструментів; створення дієвих стимулів для забезпечення зацікавленості органів місцевого самоврядування в нарощенні власної дохідної бази та підвищення рівня їх відповідальності за використання бюджетних ресурсів; забезпечення надходження належних доходів до місцевих бюджетів, підвищення ефективності використання наявних бюджетних ресурсів. Зростає значення стратегічного планування показників місцевих бюджетів як важеля впливу органів місцевого самоврядування на процеси збалансованого відтворення пріоритетних галузей економіки. Одним із дієвих інструментів стратегічного планування є розробка бюджетної стратегії розвитку адміністративно-територіальних одиниць.

Ключові слова: місцеві бюджети, система формування місцевих бюджетів, органи місцевого самоврядування, бюджетний механізм, бюджетна політика.

Табл.: 1. Бібл.: 15.

Чугунов Олексій Ігорович – заступник начальника відділу державного фінансового аудиту в галузі транспортно-промислового комплексу Державної аудиторської служби України (вул. Сагайдачного, 4, Київ, 04070, Україна)

E-mail: makvknteu@gmail.com

УДК 336.13

UDC 336.13

Чугунов А. И. Местные бюджеты в системе финансово-экономического регулирования

Цель статьи заключается в раскрытии экономической сущности и роли местных бюджетов в системе финансово-экономического регулирования. Раскрыты теоретические аспекты системы формирования местных бюджетов. Обосновано, что основными задачами в условиях экономических преобразований являются: совершенствование системы формирования местных бюджетов с учетом европейских стандартов; применение современных финансово-бюджетных методов и инструментов; создание действенных стимулов для обеспечения заинтересованности органов местного самоуправления в наращивании собственной доходной базы и повышение уровня их ответственности за использование бюджетных ресурсов; обеспечение поступления надлежащих доходов местных бюджетов, повышение эффективности использования имеющихся бюджетных ресурсов. Возрастает значение стратегического планирования показателей местных бюджетов как рычага влияния органов местного самоуправления на процессы сбалансированного воспроизводства приоритетных отраслей экономики. Одним из действенных инструментов стратегического планирования является разработка бюджетной стратегии развития административно-территориальных единиц.

Ключевые слова: местные бюджеты, система формирования местных бюджетов, органы местного самоуправления, бюджетный механизм, бюджетная политика.

Табл.: 1. Библ.: 15.

Чугунов Алексей Игоревич – заместитель начальника отдела государственного финансового аудита в области транспортно-промышленного комплекса Государственной аудиторской службы Украины (ул. Сагайдачного, 4, Киев, 04070, Украина)

E-mail: makvknteu@gmail.com

Chugunov O. I. The Local Budgets in the System of Financial-Economic Management

The article is aimed at disclosure of the economic essence and the role of local budgets in the system of financial-economic regulation. The theoretical aspects of local budgeting system have been covered. It has been substantiated that the main challenges in the context of economic transformations are the following: improving the local budgeting system in view of European standards; applying contemporary financial-budgetary methods and instruments; creating effective incentives to ensure that local governments are motivated to increase their own income base as well as their responsibility level for the use of budgetary resources; ensuring that local budgets are adequately income-based, and improving the efficiency of use of available budgetary resources. The strategic planning of indicators of local budgets is increasingly important as a lever for the influence of local government bodies on the processes of balanced reproduction of priority sectors of the economy. One of the effective instruments for strategic planning is elaboration of a budget strategy for development of territorial units.

Keywords: local budgets, local budgeting system, local government bodies, budget mechanism, budget policy.

Tbl.: 1. Bibl.: 15.

Chugunov Olexiy I. – Deputy Head of the Department of State Financial Audit in the Field of Transport and Industrial Complex of the State Audit Service of Ukraine (4 Sahaidachnoho Str., 04070, Ukraine)

E-mail: makvknteu@gmail.com

Розвиток бюджетної системи можливий при забезпеченні збалансованості та стійкості місцевих бюджетів, активізації їх інноваційно-інвестиційної складової та посилення впливу на соціально-економічний розвиток адміністративно-територіальних одиниць.

Важливість подальшого підвищення дієвості й ефективності формування місцевих бюджетів у системі фінансово-економічного регулювання зумовлена необхідністю підвищення ефективності управління державними фінансовими ресурсами в умовах їх обмеженості, розробки стратегії розвитку місцевих фінансів та створення інституційних умов для підвищення самодос-

татності місцевих бюджетів з урахуванням циклічності економічних коливань та впливу екзогенних і ендогенних факторів у фінансовому середовищі.

Серед вагомих наукових досліджень зарубіжних учених у сфері місцевих фінансів можна назвати праці: Б'юкенена Дж., Бланкарта Ш., Сперанського М., Стігліца Дж., Кейнса Дж., Самуельсона П., Сміта А. тощо [1–7]. Питанням формування місцевих бюджетів у системі фінансово-економічного регулювання присвячені наукові праці вітчизняних вчених: Кириленко О., Опаріна В., Федосова В., Чугунова І. та інших [8–15]. Разом з тим, на даному етапі важливим є перетворення міс-

цевих бюджетів у ефективний інструмент фінансово-економічного регулювання, створення інституційних умов для підвищення ефективності прогнозування і планування їх дохідної та видаткової частин, удосконалення системи регулювання міжбюджетних відносин, посилення зацікавленості органів місцевого самоврядування в підвищенні рівня власних доходів, децентралізації управління бюджетними коштами.

Активізація можливостей органів місцевого самоврядування потребує більш раціонального використання податкового потенціалу адміністративно-територіальних одиниць, удосконалення програмно-цільового методу бюджетного планування на місцевому рівні. Важливим є визначення напрямів розвитку системи формування місцевих бюджетів, ураховуючи провідний досвід країн з розвинутою та трансформаційною економікою. З метою зміцнення фінансової основи місцевого самоврядування потребують удосконалення фінансові інституції та механізми.

Метою статті є розкриття економічної сутності та ролі місцевих бюджетів у системі фінансово-економічного регулювання.

Система формування місцевих бюджетів є складовою частиною системи управління фінансово-економічними процесами в країні, за її допомогою органи державної влади та місцевого самоврядування мають можливість здійснювати вплив на соціально-економічні відносини, формувати і перерозподіляти фінансові ресурси, необхідні для розвитку адміністративно-територіальних одиниць та забезпечення добробуту населення. Важливими передумовами забезпечення якісного рівня системи формування місцевих бюджетів є дієвість підходів до її складових з урахуванням фінансово-інституційної архітектоники та циклічності економічних процесів, що надасть можливість для забезпечення бюджетної стійкості та макроекономічної збалансованості.

Сучасна фінансова наука зосереджує вагу уваги на дослідженнях ролі місцевих бюджетів у системі фінансово-економічного регулювання з урахуванням відповідних інституційних умов розвитку системи державних фінансів та вітчизняної економіки. Подолання інституційної недосконалості механізму формування місцевих бюджетів сприятиме ефективнішому використанню бюджетних ресурсів, підвищеною добробуту населення та економічному зростанню території.

За роки становлення України як самостійної держави в цілому сформоване підґрунтя та відповідні механізми для функціонування достатньо дієвої системи формування місцевих бюджетів. Разом з тим, залежно від зміни внутрішніх та зовнішніх економічних чинників, розвитку фінансово-економічних відносин системі формування місцевих бюджетів притаманні постійні адаптаційні механізми, що впливають на необхідність удосконалення інструментів управління ресурсами місцевих бюджетів з метою забезпечення результативності економічних перетворень та стійкості бюджетної системи.

Необхідність забезпечення суспільного розвитку, ефективного виконання органами місцевого самовряду-

вання своїх функцій в умовах економічних перетворень зумовили розробку фінансових інструментів планування та прогнозування показників місцевих бюджетів. Впровадження програмно-цільового методу на місцевому рівні позитивним чином вплинуло на систему управління бюджетними видатками, досягнення визначених цілей суспільного розвитку, дозволило підвищити прозорість бюджетного процесу та рівень взаємоузгодженості видатків місцевих бюджетів з основними напрямами соціально-економічного розвитку територій.

Разом з тим, при моделюванні та прогнозуванні державних фінансів особливого значення набувають питання аналізу наслідків впливу: певних змін у сфері бюджетів різних рівнів на макроекономічний розвиток країни; імовірних змін в окремих сферах макроекономічного розвитку на стан розвитку бюджетної системи; рішень та подій політично-регулятивного характеру на формування бюджетів різних рівнів та економічний розвиток країни.

Зарубіжний досвід доводить, що при певних особливостях і відмінностях у бюджетних системах країн з розвинутою та трансформаційною економікою місцеві бюджети є вагомим складовою в системі фінансово-економічного регулювання. Дієвість місцевих бюджетів визначається рівнем розвитку інституцій місцевих фінансів, які формуються під впливом соціально-економічних процесів, характеру фінансово-бюджетних перетворень та особливостей системи управління державними фінансами. Визначною тенденцією в останні десятиліття є системне вдосконалення бюджетного процесу, у тому числі подальше впровадження програмних методів складання місцевих бюджетів, підвищення рівня самостійності органів місцевого самоврядування, що сприяє посиленню ефективності використання бюджетних коштів через встановлення взаємозв'язку між затратами та досягнутими результативними показниками.

Особливості регулювання бюджетної сфери у країнах ЄС полягають у використанні середньострокового бюджетного планування державних витрат, бюджетного дефіциту, обсягу державного боргу. Однак через значні коливання економічної кон'юнктури виникають труднощі щодо здійснення ефективної бюджетної політики. Основними завданнями бюджетної політики у країнах ЄС є недопущення понаднормативних розмірів дефіциту та боргу з одночасним стимулюванням інноваційних процесів, що вимагає централізованого бюджетного менеджменту за рахунок об'єднаної частини бюджетних ресурсів країн ЄС [10].

У процесі реформування місцевих бюджетів, забезпечення їх стійкості щодо впливу екзогенних та ендемогенних факторів кожна країна вирішує завдання адаптації загальних принципів бюджетної системи виходячи із особливостей розвитку національної економіки та адміністративно-територіального устрою. Ефективність системи формування місцевих бюджетів залежать від рівня розвитку економіки, історичних, соціальних умов та традицій країни. Достатнього впровадження набув програмно-цільовий метод планування видатків місцевих бюджетів, у тому числі в середньостроковій

перспективі, система оцінювання бюджетних програм. Принципи та механізми, на яких ґрунтується система формування місцевих бюджетів, виступають як інструмент фінансового регулювання економіки. Створення необхідних умов функціонування дієвої системи формування місцевих бюджетів відбувається під впливом структурних суспільних змін та залежить від інституційної спроможності національних економік. Перспективне планування місцевих бюджетів є одним із важливих інструментів фінансового регулювання соціально-економічного стану територій та передумовою підвищення результативності бюджетного процесу.

На рівень дієвості формування місцевих бюджетів у країнах як з розвинутою, так і з трансформаційною економікою впливають ефективність управлінських рішень органів місцевого самоврядування, ступінь їх спрямування на досягнення стратегічних цілей розвитку територій, урахування результатів аналізу та оцінки їх соціально-економічного розвитку. Здатність місцевих бюджетів як важливого інструменту фінансово-економічного регулювання впливати на економічні процеси забезпечується передусім фінансуванням структурної перебудови економіки та соціальної інфраструктури, що позитивно впливає на збереження та прискорення розвитку людського капіталу, підвищення добробуту населення.

Із метою розробки та реалізації збалансованого бюджетного регулювання протягом певного часового інтервалу бюджетна політика повинна визначатися з урахуванням, з одного боку, циклічності економічного розвитку, з іншого – стану державних фінансів і запасу стійкості бюджетної системи, суттєве зменшення якої може призвести до ускладнення проведення ефективного бюджетного регулювання для позитивного впливу на економічне зростання [11].

На даний час важливим функціональним завданням органів місцевого самоврядування в Україні є забезпечення стійкості, динамічності, збалансованості економічного зростання шляхом реалізації основних пріоритетів бюджетної політики щодо формування та використання фінансових ресурсів на місцевому рівні. Разом із тим, формування місцевих бюджетів повинно здійснюватися із урахуванням циклічності економічного розвитку, необхідності забезпечення достатнього рівня інституційних перетворень економічного середовища, використання дієвих фінансово-бюджетних механізмів, інтеграції в бюджетний процес середньострокового бюджетного планування, удосконалення програмно-цільового методу.

Важливим є формування інституційних, фінансових та організаційних передумов, якісних перетворень в основних сферах суспільного життя. Також мають бути створені умови для економічного розвитку на ґрунті модернізації підприємств, утвердження принципів і механізмів структурно-інноваційної моделі соціально орієнтованої економіки, упорядкування відносин власності, що сприятиме підвищенню темпів економічного зростання, прискоренню реалізації структурних завдань інтеграційного курсу, поліпшенню добробуту населення [12].

Відповідно до Концепції реформування місцевих бюджетів визначено, що необхідність проведення реформи у сфері місцевих бюджетів та міжбюджетних відносин обумовлена такими проблемами: широкий перелік задекларованих державою соціальних зобов'язань; нерівномірність темпів соціально-економічного розвитку регіонів; недостатній обсяг дохідної частини місцевих бюджетів; високий рівень дотаційності місцевих бюджетів [13].

За 2002–2016 рр. частка доходів місцевих бюджетів у зведеному бюджеті склала 46,81%, у тому числі за 2002–2006 рр. – 43,72%, 2007–2011 рр. – 48,07%, 2012–2016 рр. – 48,64%. Відповідний показник видатків у середньому за зазначений період становив 42,96%, у тому числі за 2002–2006 рр. – 42,17%, 2007–2011 рр. – 43,94%, 2012–2016 рр. – 42,78% (табл. 1).

Таблиця 1

Доходи та видатки місцевих бюджетів за 2002–2016 рр.

Доходи, млрд грн	Частка у зведеному бюджеті, %	Видатки, млрд грн	Частка у зведеному бюджеті, %
28,25	45,59	27,73	45,97
34,31	45,57	33,77	44,56
39,60	43,27	40,36	39,40
53,68	40,00	53,55	37,71
75,90	44,17	75,78	43,20
107,05	48,67	104,85	46,09
137,46	46,14	139,00	44,57
134,56	49,30	136,25	43,94
159,40	50,68	159,76	42,15
181,53	45,55	180,99	42,94
225,27	50,56	222,58	44,85
221,02	49,92	219,85	43,43
231,70	50,80	225,63	42,73
294,46	45,16	280,08	41,03
366,04	46,76	350,41	41,87

Джерело: складено за [14].

Економічні перетворення потребують посилення дієвості системи формування місцевих бюджетів з метою регулювання макроекономічної динаміки, забезпечення стійкості економічного зростання, прискорення структурних змін економіки, забезпечення взаємозв'язку між пріоритетними завданнями бюджетної політики та соціально-економічного розвитку адміністративно-територіальних одиниць у короткостроковій та довгостроковій перспективах.

Метою подальшого розвитку бюджетної системи має стати забезпечення органів місцевого самоврядування необхідними умовами та стимулами, які б сприяли розвитку бюджетного потенціалу території, зменшенню залежності від міжбюджетних трансфертів з державного бюджету і зростанню самодостатності [14].

Формування місцевих бюджетів має базуватися на принципах системного дослідження фінансово-

економічних явищ та враховувати циклічність соціально-економічних процесів. Застосування системного підходу забезпечить взаємоузгодження форм, методів, інструментів та важелів, які використовуються виходячи із завдань та повноважень органів місцевого самоврядування щодо управління бюджетними ресурсами з метою задоволення суспільних потреб і досягнення соціально-економічних цілей розвитку адміністративно-територіальних одиниць. Разом із тим, взаємозв'язки між складовими системи формування місцевих бюджетів можуть змінюватися відповідно до повноважень і функцій, покладених на органи місцевого самоврядування, та соціально-економічних умов розвитку суспільства.

Розвиток місцевих бюджетів передбачає інтеграцію бюджетних інституцій з урахуванням взаємозв'язків між ними. Вагома роль належить інституціональним принципам формування місцевих бюджетів у системі фінансово-економічного регулювання. Важливими завданнями є: вдосконалення стратегічного планування місцевих бюджетів, спрямування бюджетних асигнувань на цілі та завдання, визначені планом діяльності розпорядників бюджетних коштів, виконання поставленої мети та досягнення відповідних результатів бюджетних програм за умови використання мінімального обсягу бюджетних коштів; подальше посилення системності та послідовності в реалізації бюджетної політики на місцевому рівні, визначення оптимальної структури дохідної та видаткової частин місцевих бюджетів, їх відповідність показникам розвитку галузей економіки на коротко- та середньостроковий періоди, напрямам соціально-економічного розвитку адміністративно-територіальних одиниць; розробка бюджетної стратегії розвитку адміністративно-територіальних одиниць, в якій знайдуть відображення концептуальні положення щодо напрямів бюджетної політики в середньостроковій і довгостроковій перспективах; узгодження фінансово-економічних інтересів органів державної влади та місцевого самоврядування; оптимізація видатків місцевих бюджетів.

Важливого значення набуває перехід до перспективного бюджетного планування видатків місцевих бюджетів із урахуванням стратегічних планів розвитку територій. Запровадження середньострокового бюджетного планування на місцевому рівні для реалізації цілей національної політики в рамках фінансово-економічної стратегії вимагає від розпорядників бюджетних коштів якісного рівня підготовки обґрунтованих програм галузевого розвитку. Розвиток підходів до оцінки діяльності органів місцевого самоврядування має враховувати сукупність відповідних критеріїв, які дозволяють виявляти ступінь досягнення запланованих цілей та завдань соціально-економічних програм розвитку територій; забезпечувати повноту, доступність, реалістичність та своєчасність відповідних показників, що сприятиме посиленню якості процесу бюджетного планування на місцевому рівні.

Ефективність та дієвість системи формування місцевих бюджетів залежить від: вирішення питання взаємоузгодження напрямів та методів взаємодії органів

державної влади та місцевого самоврядування, у тому числі щодо чіткого розподілу їх функцій і повноважень; обґрунтованості вибору пріоритетів бюджетної політики; посилення бюджетного нагляду; удосконалення системи бюджетного планування; оцінки тенденцій розвитку адміністративно-територіальних одиниць.

Удосконалення бюджетної політики має ґрунтуватися на якісно нових підходах до бюджетного механізму з урахуванням критеріїв реалістичності, послідовності, ефективності та результативності формування бюджету. Бюджетна політика повинна ґрунтуватися на виваженій стратегії соціально-економічного розвитку країни та містити чіткі орієнтири щодо ресурсного забезпечення бюджетних програм, напрямів забезпечення збалансованості бюджету [15].

Важливою умовою підвищення ефективності системи формування місцевих бюджетів є вдосконалення методології складання прогнозів соціально-економічного розвитку територій на середньо- та короткостроковий періоди, що надасть можливість для прийняття дієвих управлінських рішень щодо планування показників місцевих бюджетів, прозорості бюджетного процесу, створення сприятливого інвестиційного середовища. Підвищення ефективності системи формування місцевих бюджетів вимагає дотримання низки макроекономічних умов, зокрема урахування пріоритетів бюджетної політики та її взаємоузгодження зі стратегією соціально-економічного розвитку країни, розширення фінансових повноважень органів місцевого самоврядування з одночасним посиленням їх відповідальності за досягнення визначених цілей.

ВИСНОВКИ

Система формування місцевих бюджетів суттєво впливає на соціально-економічний розвиток адміністративно-територіальних одиниць, створення відповідних умов для дієвої інноваційної перебудови економіки, розвитку людського капіталу. Основними передумовами досягнення якісного рівня формування місцевих бюджетів є виваженість підходів до їх бюджетної архітектури, що сприятиме реалізації основних пріоритетів соціально-економічного розвитку адміністративно-територіальних одиниць. Передумовою побудови ефективної системи формування місцевих бюджетів є застосування ефективних засобів бюджетного контролю, що надасть можливість упорядкувати процес аналізу та оцінки діяльності органів місцевого самоврядування, підвищити ефективність фінансово-інституційних компонентів інституту місцевих фінансів.

Основними завданнями в умовах економічних перетворень є удосконалення системи формування місцевих бюджетів з урахуванням європейських стандартів; застосування сучасних фінансово-бюджетних методів та інструментів; створення дієвих стимулів для забезпечення зацікавленості органів місцевого самоврядування у нарощенні власної дохідної бази та підвищення рівня їх відповідальності за використання бюджетних ресурсів; забезпечення надходження належних доходів до місцевих бюджетів, підвищення ефективності викори-

стання наявних бюджетних ресурсів. Зростає значення стратегічного планування показників місцевих бюджетів як важеля впливу органів місцевого самоврядування на процеси збалансованого відтворення пріоритетних галузей економіки. Одним із дієвих інструментів стратегічного планування є розробка бюджетної стратегії розвитку адміністративно-територіальних одиниць. Важливою умовою досягнення мети та завдань бюджетної стратегії є розробка цілісної системи фінансово-бюджетних інструментів та важелів, базуючись на дотриманні єдиних принципів відповідно до стратегічних завдань забезпечення соціально-економічного розвитку країни. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. **Б'юкенен Дж. М., Масгрейв Р. А.** Суспільні фінанси і суспільний вибір: Два протилежних бачення держави/пер. з англ. Київ: ВД «Києво-Могилянська академія», 2004. 175 с.
2. **Бланкарт Ш.** Державні фінанси в умовах демократії: вступ до фінансової науки/пер. з нім. С. І. Терещенко, О. О. Терещенка. Київ: Либідь, 2000. 654 с.
3. **Сперанский М. М.** План финансов. Сборник Императорского русского исторического общества. 1885. Т. 45. 598 с.
4. **Стиглиц Дж.** Крутое пике: Америка и новый экономический порядок после глобального кризиса/пер. с англ. М.: Эксмо, 2011. 512 с.
5. **Кейнс Дж. М.** Общая теория занятости, процента и денег/пер. с англ. М.: Гелиос, 2012. 352 с.
6. **Самуэльсон П., Нордкаус В.** Экономика/пер. с англ. М.: ИД «Вильямс», 2010. 1360 с.
7. **Смит А.** Исследование о природе и причинах богатства народов/пер. с англ. М.: Соцэкгиз, 1962. 684 с.
8. **Кириленко О. П., Тулай О. І.** Державні фінанси та людський розвиток: діалектика взаємозв'язку. *Фінанси України*. 2014. № 10 (227). С. 42–54.
9. **Опарін В. М., Федосов В. М., Юхименко П. І.** Українська класична школа публічних фінансів. *Фінанси України*. 2015. № 10. С. 7–31.
10. **Макогон В. Д.** Бюджетна політика у країнах ЄС. *Вісник Київського національного торговельно-економічного університету*. 2011. № 6. С. 36–46.
11. **Максюта А. А., Чугунов І. Я.** Бюджетна складова суспільного розвитку. *Вісник Київського національного торговельно-економічного університету*. 2012. № 3. С. 45–54.
12. **Мяковський А. І., Чугунов І. Я.** Бюджетна політика як складова соціально-економічного розвитку країни. *Вісник Київського національного торговельно-економічного університету*. 2010. № 5. С. 5–15.
13. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції реформування місцевих бюджетів» від 23 травня 2007 р. № 308-р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/308-2007-p>
14. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: www.minfin.gov.ua
15. **Chugunov I., Makogon V.** Budget policy under economic transformation. *Економічний часопис-XXI*. 2016. № 3-4 (2). С. 66–69.

REFERENCES

Biukenen, Dzh. M., and Masgreiv, R. A. *Suspilni finansy i suspilnyi vybir: Dva protylezhnykh bachennia derzhavy* [Public finances and social choice: Two opposing views of the state]. Kyiv: Kyievo-Mohylianska akademiia, 2004.

Blankart, Sh. *Derzhavni finansy v umovakh demokratii: vstup do finansovoi nauky* [Public Finances in Democracy: Introduction to Financial Science]. Kyiv: Lybid, 2000.

Chugunov, I., and Makogon, V. "Budget policy under economic transformation". *Економічний часопис-XXI*, no. 3-4 (2) (2016): 66-69.

Keyns, Dzh. M. *Obshchaya teoriya zanyatosti, protsenta i deneg* [General theory of employment, interest and money]. Moscow: Gelios, 2012.

Kyrylenko, O. P., and Tulai, O. I. "Derzhavni finansy ta liudskyi rozvytok: dialektyka vzaiemozviazku" [Public Finances and Human Development: Dialectics of Interconnection]. *Finansy Ukrainy*, no. 10 (227) (2014): 42-54.

[Legal Act of Ukraine] (2007). <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/308-2007-p>

Makohon, V. D. "Biudzhethna polityka u krainakh YeS" [Budget policy in EU countries]. *Visnyk KNTEU*, no. 6 (2011): 36-46.

Maksiuta, A. A., and Chuhunov, I. Ya. "Biudzhethna skladova suspilnoho rozvytku" [Budget component of social development]. *Visnyk KNTEU*, no. 3 (2012): 45-54.

Miarkovskyi, A. I., and Chuhunov, I. Ya. "Biudzhethna polityka yak skladova sotsialno-ekonomichnoho rozvytku krainy" [Budget policy as a component of socio-economic development of the country]. *Visnyk KNTEU*, no. 5 (2010): 5-15.

Oparin, V. M., Fedosov, V. M., and Yukhymenko, P. I. "Ukrainska klasychna shkola publichnykh finansiv" [Ukrainian Classical School of Public Finance]. *Finansy Ukrainy*, no. 10 (2015): 7-31.

Oftsiynyi sait Ministerstva finansiv Ukrainy. <http://www.minfin.gov.ua>

Smit, A. *Issledovaniye o prirode i prichinakh bogatstva narodov* [A Study on the Nature and Causes of the Wealth of Peoples]. Moscow: Sotsekgiz, 1962.

Samuelson, P., and Nordkhaus, V. *Еkonomika* [Economy]. Moscow: Vilyams, 2010.

Stiglits, Dzh. *Krutoye pike: Amerika i novyy ekonomicheskyy poriyadok posle globalnogo krizisa* [Cool pique: America and the new economic order after the global crisis]. Moscow: Eksmo, 2011.

Speranskiy, M. M. "Plan finansov" [Finance Plan]. *Sbornik Imperatorskogo russkogo istoricheskogo obshchestva*. Vol. 45 (1885).